הדרא ליה עקנא א"ל עקנא עקנא פתח פומיך ויכנס הרב אצל תלמיד ולא פתח יכנס חבר אצל חבר ולא פתח יכנס תלמיד אצל הרב פתח ליה בעא רחמי ואוקמיה א"ל אי הוה ידענא דדרכיה דמר הכי לא חלשא דעתי השתא ליתי מר בהדן א"ל אי מצית למיבעי רחמי דתו לא שכיבנא אזילנא ואי לא לא אזילנא הואיל וחליף שעתא חליף תיריה אוקמיה שייליה כל ספיקא דהוה ליה ופשטינהו ניהליה היינו [א]דאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון היא: ההוא דאחוי אמטכסא דר' אבא יתיב ר' אבהו ור' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא ויתיב ר' אילעא גבייהו סבור לחוביה מהא דתנן [ב]דן את הדין זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו א"ל ר' אילעא הכי אמר רב והוא שנשא ונתן ביד אמרי ליה זיל לגבי דר"ש בן אליקים ורבי אלעזר בן פדת דדייני דינא דגרמי אזל לגבייהו חייביה ממתני' [ג]אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ואוקימנא דאחוי אחוויי: ההוא גברא דהוה מפקיד ליה כסא דכספא סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה להו אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אלא אמר רב אשי [א]חזינן אי איניש אמיד הוא אדעתא דידיה אתו ואי לא אדעתא דכספא אתו: ההוא גברא דהוה מפקיד גביה ארנקא דפדיון שבויים סליקו גנבי עילויה שקלה יהבה ניהלייהו אתא לקמיה (א) דרבא פטריה א"ל אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל [ב]אין לך פדיון שבויים גדול מזה: ההוא גברא [ד]דאקדים ואסיק חמרא למברא קמי דסליקו אינשי במברא בעי לאטבועי אתא ההוא גברא מלח ליה לחמרא דההוא גברא ושדייה לנהרא וטבע אתא לקמיה דרבה [ג]פטריה אמר ליה אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל האי מעיקרא רודף הוה רבה לטעמיה [ה]דאמר רבה [ד]רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור שהרי מתחייב בנפשו [ה]ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור [ו]שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו אבל של כל אדם חייב [ו]דאסור להציל עצמו בממון חבירו [ז]ורודף שהיה רודף אחר רודף להציל ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין אלא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמציל את חבירו מן הרודף: **מתני'** [ז]שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך: **גמ'** [ח]ת"ר הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה אחר דברי ר' אלעזר וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך במאי קא מיפלגי ר"א דריש ריבויי ומיעוטי [1]וכחש בעמיתו ריבוי בפקדון מיעט (ב) [2]כל אשר ישבע עליו לשקר חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומאי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש כלל בפקדון פרט או מכל חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט דבר המיטלטל וגופו ממון אף [ט]כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון והדתניא הגוזל את הפרה ושטפה נהר חייב להעמיד לו פרה דברי ר' אלעזר וחכמים אומרים אומר לו הרי שלך לפניך התם במאי קמיפלגי אמר רב פפא התם במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו והיתה

פרה

הדרא ליה עקנא. נחש גדול עשה עצמו כגלגל ומקיף את פי המערה ונותן זנבו לתוך פיו ואין אדם יכול ליכנס: **פתח פיך.** הרחיבי פתחיך להסיר זנביך מפיך ועשה פתח ליכנס: **אי מצית למבעי רחמי דתו לא שכיבנא.** אי אקשינא לך אזלינא בהדך ולעמוד אלך בבית המדרש: **ואי לא הואיל וחליף שעתא.** ואתרחיש ניסא חליף ולא אלך עוד עמך שמא תכעוס עלי ואמות עוד פעם אחרת אלא אלך לביתי מי ולא אעמוד עוד אלך פן אמות פעם אחרת. ואית דמפרש הואיל וחליף שעתא וקבלתי צער מיתה לא אקבל עוד פעם אחרת לילך מכאן. ובפסחים (דף מט.) מוכח שהלך לביתו דאמר רב כהנא אי לאו דנסיבנא כהנתא לאו אנא גלאי אמרי ליה והא למקום תורה גלית א"ל לאו אנא גלאי כדגלו שאר אינשי שהרי לא בעבור מקום תורה גליתי אלא מאימת מלכות ברחתי אלמא בתר הכי חי הוה ועוד אמרי' בברכות ירושלמי א] דפגע ביה ההוא גברא אמר ליה מאי עביד בשמיא כלומר שליעג עליו שהיה מת וחיה א"ל גזר דיניה דההוא גברא מחתם ומת ההוא גברא פגע ביה אחרינא אמר ליה הכי נמי ומית אתי לקמיה דר' יוחנן אמר ליה בר אינש דאמיה מבסרא ליה ואנתתיה דאבוה מיקרא כו': **תיריה.** הקילו משנתו: **א"ל דילכון אמרי.** שלכם הייתי אומר תורה של בני א"י היא: **דילהון היא.** של בני בבל: **מטכסא.** תכשיט משי: **וישלם מביתו.** דאדבורא בעלמא חייב: **שנשא ונתן ביד.** וכולם מפרש שנשא ונתן ביד באחד דיני ממונות בסנהדרין ט): **אמיד.** עשיר: **אסיק חמריה למברא.** מכניס חמורו לספינה מעבר הנהר והיו בה אנשים: **בעא.** חמרא לטבועי מעברא: **מלח ליה.** דחפו לחמור והשליכו למים. לשון אחר מלח ליה כמו המלחים (יונה א) התחיל המלח להציל הספינה ודחפו והשליכו: **[האי].** בעל החמור רודף הוא להרוג נפשות: **ושיבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור.** מלשלם שהרי מתחייב בנפשו הוא ברדיפה זו ואפילו אין הורגו דתנן בפרק בן סורר ומורה י) ואלו ניתנו להציל בנפשו הרודף אחר חבירו להרגו ונמצא תשלומין וחיוב מיתה באין כאחד: **מגופו.** שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו שנאמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב התורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו [ברכות נח.]: **ולא מן הדין.** שהרי המציל עצמו בממון חבירו חייב כ"ש מציל אחרים בממון חבירו: **מתני' שטפה נהר.** שהיתה על שפת הנהר והגביה שפתו והמים שוטפים וכורין תחת השפה ומתפשט בתוך השדה: **גמ' רבי כל מילי.** ואפילו קרקעות לשבועה ולהשבון: **מיעט שטרות.** שאין גופן ממון דיהיב ליה ניירא בעלמא:

פרה

דילכון אמרי דילהון היא. פי' הקונטרס התורה היא של בני בבל וקשה בפרק לולב וערבה (סוכה דף מד. ושם ד"ה והא) גבי הא דקאמר ערבה יסוד נביאים היא ושכחום וחזרו ויסדום ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא ופירש בקונטרס אלמא לא שכחוה בגולה ומאי פירכא היא וכי מפני שהיו בעלי תורה אין יכול להיות ששכחו תורת ערבה ועוד בכמה דוכתין אמר שכחום וחזרו ויסדום ולא פריך עלה הכי ואור"ת כפר"ח שלתלמידיו מבבל שהיו בפניו היה מדבר וה"ק דילכון אמרי רב כהנא שהיה שלכם אמר שערבה דילהון הוא כלומר מנהג של נביאים ופריך אמאי דקאמר התם לעיל תסתיים דרבי יוחנן דאמר יסוד נביאים היא והאמר ר' יוחנן דילכון אמרי דילהון הוא ולשון דילהון משמע ליה מנהג נביאים ולא יסוד נביאים וכן נ"ל בהמגרש (גיטין פד: ושם ד"ה ר"י) גבי ההיא דא"ר יוחנן דילכון אמר הואיל וקנאתו להתגרש בו שלתלמידיו מבבל היה אומר כן על רב כהנא ובקונט' פי' שם דלחזקיה רבו שהיה חולק שם עליו היה אומר כן ואין נראה [לומר] שבשעה שלמד רב כהנא לפני ר' יוחנן היה רבי יוחנן ראש ישיבה בעוד שרבו חזקיה היה בחיים: [ועיין תוספות מנחות כג: ד"ה כי]: **ואי לאו אדעתא דכספא אתו.** ואע"ג דאמר לעיל נשא ונתן ביד חייב אור"י דשאני שומר שלדעת כן הפקידוהו שיציל עצמו בו אם יבואו עליו אדעתא לכסא דכספא: **אין לך פדיון שבויים גדול מזה.** אע"ג דמשמע דהוי אמיד מדלא מפליג כדמפליג לעיל מ"מ הואיל ולא היה לו באותה שעה מה ליתן להם חשיב פדיון שבויים:

והלה

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף ח:

קי ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וסי' שא סעי' ז:

קיא ג מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפ סעי' ד ובהג"ה:

קיב ד ה ו מיי' שם הלכה יב הל' יג הל' יד טוש"ע שם סעי' ג:

קיג ז מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' א ועיין שם טוש"ע ח"מ סי' שעא סעי' ג:

קיד ח מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ד ופ"ה מהל' טוען ונטען הל' א סמג לאוין רמח ועשין לה טוש"ע ח"מ סי' צה סעי' א:

◆

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

2. אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: ויקרא ה כד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפדיון שבוים וכו' לקמיה דרבה פטריה: (ב) שם בפקדון מיעט או מכל אשר ישבע:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ואי לא כו' בברכות ירושלמי. נ"ב פ"ב הלכה ח יעויי"ש:

מסורת הש"ס

א) סוכה מד., ב) לעיל ק. סנהדרין ו. לג. בכורות כח:, ג) [לעיל קטו:], ד) [עיין ברא"ש גרס' אחרת], ה) סנהדרין עג. [וע' תוס' כתובות ל: ד"ה רב אסי], ו) [לקמן קיט.], ז) [לעיל ס:], ח) שבועות לז: [ע"ש], ט) דף לג., י) [סנהדרין עג.].

◆

מוסף רש"י

דילכון אמרי דילהון היא. רב כהנא היה מתלמידי רב והיה חריף מאד וברח לא"י לפני ר' יוחנן מחמת מרדין, והולך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות, והיה אומר ר' יוחנן לבני א"י סבור הייתי שתורה שלכם, שלא גליתם מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת, אבל ראיתי שהיא של בני בבל, שאע"פ שגלו, עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה כדכתיב (מ"ב כד) הכל גבורים עושי מלחמה, ותניא בסדר עולם וכי מה גבורה עושין בני אדם המזוין בשלשלאות של ברזל, אלא שגבורים היו במלחמתה של תורה (סוכה מד.). והוא שנשא ונתן ביד. שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרע לבעל דין (בכורות כח:). וזיכה את החייב, שהיה לו משכון למלוה ממנו ונטל דיין למשכון והחזירו ללוה, וחייב את הזכאי, נטל ביד ממון מן הנתבע ושילם לתובע, וטימא את הטהור, נטל שרץ בידים וזרקו עליה לטמאו ולאו לאחזק דבריו, וטיהר את הטמא נטל הדיין לפירות טמאים וערבן עם שאר פירות חלים הטהורים, והוה ליה עושה מעשה בידים ומזיק, והכי מפרש בסנהדרין (לג.) בפרק אחד דיני ממונות (לעיל ק.). שהרי מתחייב בנפשו. ברדיפה זו, שהרי ניתן להציל בנפשו, ואע"ג דכלים הללו של שאר כל אדם הן, דמיתה ליה ותשלומין ליה פטור (סנהדרין עד.). ורודף שהיה רודף אחר רודף. שהיה רודף אחר חבירו להורגו וזה רודף אחריו להצילו ושיבר את הכלים כו' (שם). חייב להעמיד לו שדה אחר. דקסבר קרקע נגזלת וקיימא לה ברשות גזלן וקרען ביה והשיב את הגזלה (שבועות לז:). הרי שלך לפניך. קסבר קרקע אינה נגזלת וכי שטפה נהר ברשותיה דמרה קמה היא קיימת (שם). מיעט שטרות. שאין גופן ממון שלא נכתבו אלא לראיה שבהן (שם).